

Kilka słów o higjenie lasu.

(Urywek z pracy p. t. „Higjena lasu na tle jego biologji“).

W kierunkach wielu nauk spostrzegamy, śledząc ich ewolucję, powtarzające się w pewnych odstępach czasu zwroty ku myślom podstawowym, które wydają się dawno przeżyte a jednak nigdy nie były należycie zgłębione. Polem takich przejawów są przedewszystkiem nauki odnoszące się do naszego otoczenia naturalnego — przyrody. Przyroda podlegająca rozlicznym zmianom bez przeistaczania swego pierwiastka zasadniczego,

skłania nas przedewszystkiem do tych zwrotów w rozmyślaniach, nie pozwalając zapomnieć o swej naturalności i o tem, że jak Asnyk powiada:

Przeszłość nie wraca jak żywe zjawisko
W dawnej postaci — jednak nie umiera,
Odmienia tylko miejsce, czas, nazwisko
I świeże kształty dla siebie przybiera!

Dlatego też, aby uniknąć postępowania po omacku i prób okupianych nieraz pracą całego życia człowieka i cofnięciem się rozwoju lasu o kilkaset lat wstecz, nie dających żadnej pewności dodatnich wyników, musimy się zdecydować w nauce leśnictwa na jeden prosty i jasny kierunek dla umysłu każdego leśnika, któremu las jest wszystkim, a mianowicie na taki, który ujmie w sobie to wszystko, do czego zbiorowisko leśne samo bez wątplenia zdąża. Kierunek ten oprzeć się może wyłącznie na tem, co wiemy o lesie dawnym — praborze lub drzewostanie naturalnym, żyjącym według zasad podyktowanych twórczością samej przyrody.

Ponieważ trwałość i doskonałość zbiorowisk leśnych są niezaprzeczenie najważniejszymi celami gospodarzami i wytycznymi linii rozwojowej przyrody leśnej, muszą być zarazem najistotniejszym przedmiotem rozważań nowoczesnego leśnictwa.

Zachowanie trwałości stoi w ścisłym związku z zabezpieczeniem przeciwko zagrażającym zbiorowisku przeciwnościom, doskonałość zaś z rozwojem społeczeństwa leśnego. Te dwa punkty wytyczne leśnictwa, łączą w sobie higiena lasu, jako zespół poczynań cechujących życiowe przejawy zbiorowisk leśnych lub ich części a zdążających przedewszystkiem do obrony, wobec zagrażających im rozwojowi przeciwności. W pojęciu przeciwności ujmujemy wszystkie wewnętrzne i zewnętrzne ujemnie oddziałujące przejawy, dotykające części lub w całości zbiorowiska, które są obce normalnym funkcjom ich społecznego organizmu¹⁾.

¹⁾ Wpływ ujemny (niebezpieczeństwo), wywołuje zaburzenie odczyn (chorobę) to jest szereg powiązanych ze sobą zmian bądź funkcji samych bądź organizacji i funkcji zbiorowiska (działanie podnieć do których ustroj nie był przystosowany) Zaburzenie, jako stan, w którym proces życia odbywa się nieodpowiednio do celów swego fizjologicznego planu, jest najczęściej przejawem wynikającym z ogólnego, rzadziej zaś z częściowego zaatakowania organizmu społeczeństwa leśnego.

Dane, któremi rozporządzamy w celu rozwinięcia podstaw higieny lasu wystarczają zaledwie na to, aby nakreślić fundament, na którym przyjdzie dopiero budować zasady nauki, wymagające olbrzymiego nakładu pracy i badań, w których współdziałać powinni wszyscy leśnicy.

Higienę lasu podzielić możemy na dwa zasadnicze działy. Mianowicie wyróżniamy przyrodzoną higienę lasu, którą wykazuje bezsprzecznie organizm społeczeństwa leśnego w łonie swem lub dzięki przyrodzie zewnętrznie oddziałującej na las i higienę zastosowaną, której wykonawcą jest człowiek jako naśladowca i pomocnik przyrody.

Naukę zajmującą się tworzeniem i zachowaniem zbiorowisk leśnych, opartem na prawach przyrody tak, by uodpornione były na jakiegokolwiek wpływy ujemne działające bądźto z wewnątrz bądź z zewnątrz nazywamy nauką higieny lasu.

Nowy ten, pod względem ujęcia, kierunek wiedzy leśnej, który stanie się może w niedalekiej przyszłości podstawą racjonalnej gospodarki lasowej, ugruntowanej na prawach przyrody, opiera się na prawie wszystkich naukach przyrodniczych a przede wszystkim stoi w ścisłym związku z ekologią drzewostanów czyli nauką o skutkach ogólnego przyrodniczego współżycia drzewostanów, socjologią roślin drzewnych czyli działem zajmującym się składem, ustrojem i zachowaniem się społecznem drzew, z pielęgnowaniem zbiorowisk naturalnych, jakoteż z temi uogólnionemi środkami zapobiegawczemi o cechach naturalnych, jakie podaje nam obecna ochrona lasu.

Higiena lasu jest praktycznem zastosowaniem ekologii drzewostanów i czerpie z niej wskazówki, w jaki sposób zabiegać należy w wychowywaniu zbiorowisk według reguł przyrodniczych. Socjologia tworzy podstawę dla szczegółowego uzasadnienia zabiegów zbiorowiska i wzorowanych nań czynnościach człowieka, pielęgnowanie drzewostanów wskazuje w jaki sposób podtrzymać trwale w ramach przyrodniczych, rozwój normalnego (naturalnego) społeczeństwa drzew w stadjum dla tegoż najkorzystniejszym, w końcu wybrane działy ochrony lasu odpowiednio uogólnione, stworzyć mają szkielet właściwych poczynań higienicznych, opartych na podobnych zabiegach przyrody (higiena zastosowana). Las, jako przedmiot higieny, nie jest, jak ogólnie wiadomo, jednolitą całością, lecz zbiorowiskiem różnych rozmaicie zachowujących się i różnie na się oddziałujących organizmów, dla-

tego też ogólna jego higjena musi być oparta na wzorowym, naturalnem rozwijaniu się i współżyciu społeczeństw drzewnych związanych ściśle ze środowiskiem, czyli jak się wyrażamy na higjenie społecznej lasu.

Wobec tego czynności higjeniczne objęte bądźto działalnością przyrody, bądź też stosowane przez człowieka, polegają na:

1) Tworzeniu normalnych (naturalnych) warunków rozwoju i utrzymywaniu trwałości zbiorowisk.

2) Wykształceniu organizmów zbiorowisk lub ich części w ten sposób, by nie były pochopte do poddania się wpływom ujemnym (zaburzenie, choroba).

Ostatni punkt stoi w ścisłym związku z przewidywaniem przez człowieka lub przygotowaniem się dziedzicznym ze strony zbiorowiska na zagrażające drzewostanowi wpływy ujemne w zależności od środowiska, ustroju społecznego i stanowiska. Ilość tych okoliczności zmniejsza się zasadniczo w drzewostanie naturalnym, mniej zależnym od środowiska, dzięki dla niego przyrodzonym jego własnościom.

Przeprowadzenie obu wspomnianych celów higjeny odbywać się musi zawsze równocześnie, choćby dlatego, że przez zbudowanie normalnego (naturalnego) zbiorowiska usuwa się samo przez się cały zastęp ujemnych wpływów wewnętrznych, wywoływanych anormalnością zbiorowisk sztucznych.

Te ujemne wpływy wewnętrzne usuwa przedewszystkiem higjena przyrodzona lasu w lesie naturalnym, zapewniając zarazem bezpieczeństwo drzewostanom i od wielu niekorzystnych wpływów (podniet) zewnętrznych.

Widać z tego, że higjena zastosowana będzie tu miała zadania znacznie uproszczone, zdążać będzie bowiem tylko do utrzymania stanu i większego jeszcze uodpornienia przez ułatwienie ewolucji w doskonalszy typ drzewostanu ¹⁾.

W drzewostanach tworzonych z pomocą człowieka, higjena zastosowana będzie miała nie tylko za zadanie stworzenia normalnego drzewostanu lecz także wyrobienie jego odporności na wpływy wewnętrzne i zewnętrzne. Tu kierowana i wspomagana przyroda okaże całą ważność zadań higjeny.

¹⁾ Ponieważ uogólnienie zasad higjeny natrafia na poważne trudności w części rozważań podstawowych, będzie musiał z czasem nastąpić jej podział według różnolitości ustalonych ostatecznie ogólnych a nawet i szczegółowych typów drzewostanów.

Jak już wspomnieliśmy przeciwności, z jakimi spotkać się może zbiorowisko lub część jego, mogą pochodzić z zewnątrz lub powstać wewnątrz społeczeństwa.

Pod miano wpływów ujemnych wewnętrznych, podciągając należy choroby dziedziczne, charłactwo z jakichkolwiek przyczyn biologicznych dotykające osobniki pojedyncze lub całe gromady, wady w składzie i ustroju, anormalności wskutek spaczenia istotnych warunków bytowania i t. d.

Wpływy te bezpośrednio dotykające organizm społeczny lub jego jednostki powstawać mogą drogą pośrednią lub bezpośrednią.

Pośrednio wywołane być mogą przez błąd człowieka gospodarującego w danym społeczeństwie (upadek drzewostanu, cofnięcie się w rozwoju, zniszczenie gleby leśnej, katastrofa), bezpośrednio zaś wskutek błędu ewolucyjnego w łonie samego drzewostanu (typ jednostronny, okres starczy — anormalność w oddawaniu i pobieraniu pokarmów organicznych, osłabienie żywotności organizmu, potomstwo z młodocianych zdegenerowanych osobników i t. d.).

Do wpływów z zewnątrz dotykających społeczeństwo należą działania przyrody żywej lub martwej, zagrażające wskutek nadmiernej swej siły lub długotrwałego silnego działania istnieniu normalnego zbiorowiska (wiatr, okiść, pożar, mróz, upał, człowiek, zwierzęta wyższe, owady, grzyby, rośliny zielne i t. d.).

Wpływy te mogą znów pośrednio lub bezpośrednio oddziaływać na drzewostan.

Pośrednio w pewnych wypadkach, przez środowisko (np. infekcję pewnych osobników społeczeństwa) bezpośrednio zaś przez działanie wprost na część lub całe zbiorowisko. Podział ten nie da się jednak dla wszystkich wpływów zewnętrznych przeprowadzić i raczej pewne z nich będą prawie wyłącznie działać pośrednio inne bezpośrednio.

Jeżeli będzie chodziło o drzewostany naturalne, nie będzie można niektórych, w pojęciu ludzkiej ekonomji gospodarczej, błędne przejawy, uważać za odzwierciedlenie jakichkolwiek ujemnych wpływów. Niektóre bowiem momenty w życiu drzewostanów naturalnych lub wywołany ewolucją ustrój, skład a nawet kształt jednostek, jakkolwiek nie odpowiadając życzeniom człowieka, są wynikiem potrzeb drzewostanu lub koniecznością, nie obliczoną na zysk eksploatatora.

Z szeregu rzuconych myśli, opartych na kilkoletnich rozważaniach, widać, że nie powinniśmy traktować lasu wyłącznie ze szkiełkiem w oku i iść za wzorami bezwzględnej sztuczności nauki z cytatami śmiertelnych niemieckich autorytetów, lecz w drodze obserwacji, samodzielnie, bez obcego wpływu niweczącego nieraz całą oryginalność myśli, pracować nad uogólnieniem zasad życiowych nie cząstek lecz całości zbiorowiska, a wówczas dopiero po zapoznaniu się z myślami przewodnimi zagłębić się w odmęt szczegółów dla zbudowania przyszłej, narodowej, polskiej nauki leśnictwa!